

Leren in een tweede taal

Maaïke Hajer presenteert in haar proefschrift *Leren in een tweede taal* de resultaten van een studie naar interactie in vakonderwijs aan een meertalige (3 MAVO) klas. Zij onderzoekt op welke momenten leerlingen een inbreng hebben in de les, van wie het initiatief daartoe komt en hoe groot de intensiteit van de bijdrage is (zijn er bijvoorbeeld veel/weinig beurtwisselingen?). Enkele conclusies uit het proefschrift:

- Leraren in de zaakvakken zijn veel meer aan het woord dan hun leerlingen (in de lessen natuurkunde bijvoorbeeld is de docent gemiddeld 87 procent van de lestijd aan het woord);
- Gemiddeld participeren slechts 5 van de 26 anderstalige leerlingen regelmatig in interactie;
- Tijdens het maken van opdrachten en tijdens klassikale verwerkingsopdrachten hebben cursisten de meeste kans op een gesprek (meestal met de docent);
- Een goede structuur in de lessen geeft cursisten de meeste kans een bijdrage in de interactie te leveren, ze kunnen dan gemakkelijker anticiperen op deze mogelijkheid.
- Over kernbegrippen van een vak wordt heel weinig heen en weer gepraat. De intensiteit van de interactie is zeer gering;
- Globaal onderscheiden zich hierbij twee typen docenten. De *schooltaalvermijder* die in simpele bewoordingen tegen de klas praat, zelf weinig vragen stelt, weinig gelegenheid geeft tot vragen stellen, geen aanzet geeft tot taalproductie en zoveel mogelijk om het schoolboek heen praat. Dit soort docentengedrag maakt cursisten onzeker. Zij citeren los en vast uit het boek of uit aantekeningen, maar ontdekken geen samenhang. Zo reproduceren zij bijvoorbeeld tijdens een toets flarden van kennis die hun duidelijk niet eigen zijn.

Naast de *schooltaalvermijder* is er de *schooltaal-gids*: deze gaat niet om de complexiteit heen, praat met de klas, stelt vragen, geeft gelegen-

heid tot vragenstellen, vraagt eigen productie en vraagt naar een weergave van teksten uit het schoolboek in de eigen bewoordingen van de cursist. Dit laatste type docent vertoont wenselijk gedrag omdat zijn gedrag doorleefde kennis oplevert en geen reproductie van wezensvreemde feiten;

- Ter verbetering van de interactie in de zaakvaklessen is nascholing en deskundigheidsbevordering noodzakelijk;
- Er moet lesmateriaal komen dat meer op interactie is gericht en dat een integratie van vakonderwijs en vaktaalontwikkeling mogelijk maakt.

M. Hajer, *Leren in een tweede taal. Interactie in vakonderwijs aan een meertalige mavo-klas*. Wolters-Noordhoff, 1996, 307 blz. ISBN 90-01-368-301 prijs!!!

Kijk op de klas

Kijk op de klas is de weergave van een kleinschalig onderzoek naar de praktijk van het NT2-onderwijs dat uit zes 'case-studies' bestaat. Het onderzoek strekt zich uit over de eerste 250 contacturen, het gaat dus om lessen aan beginners en halfgevorderden. Er worden drie cursussen aan BE-instellingen beschreven en drie aan VAVO-scholen. De onderzoekers observeren de gang van zaken in de les van zes ervaren docenten NT2. Ze bekijken wat de gevolgde didactiek is bij woordenschatgrammatica- en leesonderwijs. Ze onderzoeken de verhouding tussen klassikaal onderwijs, groepsonderwijs en individueel onderwijs. Ook kijken ze welke activiteiten centraal staan in de les. Ze vragen reacties van docenten op de uitkomsten van de observatie.

Enige opvallende resultaten van het onderzoek:

- Docenten geven te kennen dat de rol van begeleider/consultant hen meer ligt dan die van kennisoverdrager/dirigent, maar de geprefereerde rol wordt gedurende de observatieperiode niet gerealiseerd. Er wordt voornamelijk klassikaal gewerkt, groeps-werk komt nauwelijks voor, individueel, vaak computer-gestuurd, onderwijs komt iets vaker voor.
- Het leeuwendeel van de tijd in de les gaat

op aan woorduitleg, meestal door de docent.

- Bij het woordenschatonderwijs is de docent veelal degene die bepaalt welke woorden worden uitgelegd. Een aanzienlijk percentage van de behandelde woorden komt niet uit het lesmateriaal, maar passeerde 'toevallig' de revue. Woordstrategieën worden in beperkte mate toegepast.
- Het leesonderwijs neemt een betrekkelijk ondergeschikte plaats in (op de derde plaats van de vier vaardigheden). Er wordt bij de meeste docenten hardop gelezen of een combinatie van hardop en stil lezen (hetgeen nauwelijks nog als begrijpend lezen beschouwd kan worden).
- Maar een zeer klein deel van de cursisten slaagt voor het niveau waarop ze getoetst zijn.
- Docenten zijn verbaasd over het contrast tussen het onderwijs dat ze denken te geven en de geobserveerde praktijk. Ze onderschrijven de observaties echter wel.

Op grond van deze conclusies doen de onderzoekers aanbevelingen. Voornaamste misschien wel: deskundigheidsbevordering om docenten te scholen in hun nieuwe rol.

M. Huizinga & A. van Kalsbeek *Kijk op de klas. Verslag van beschrijvend onderzoek van het onderwijs Nederlands als Tweede Taal in zes klassen volwassen anderstaligen*. VU-uitgeverij Amsterdam, 1996, 196 blz., ISBN 90-5383-506-7.

De roos van open leren

Aan de hand van een vierdeling: *organisatiestructuur, faciliteiten en voorzieningen, onderwijsinhoud en methodiek, en leerwegen*, laten auteurs van de brochure zien dat de implementatie van open leren in de BVE voor alle niveaus van een schoolorganisatie consequenties heeft. Het is een handzaam overzicht voor allen die betrokken zijn bij de invoering en uitvoering van open leren. Met veel tips en handreikingen om de implementatie te doen slagen of een haperende uitvoering te verbeteren.

A. Bensmann & A. Kleinheerenbrink *De roos van open leren. Een handreiking bij het invoeren van open leren in een BVE-instelling*. Educatief centrum Rijnmond, Rotterdam, 1997, 23 blz.

Leren lezen en schrijven in het echt

Een goed voorbeeld van hoe wetenschap en leerkrachten samen tot een deugdelijke werkwijze kunnen komen, is het boek van Harm Knijpstra e.a. Het betreft een methodisch handboek voor het lees- en schrijfonderwijs in groep 3 en 4. Het dient als ruggeleuning voor leerkrachten om hun dagelijkse praktijk te verbeteren.

De didactiek is ontwikkelingsgericht. De auteurs geven een aantal uitgangspunten. Zo dienen de lees- en schrijfactiviteiten een weerspiegeling te zijn van wat zich in de werkelijkheid afspeelt. De inbreng van kinderen krijgt een voorname plaats. Bovendien wordt er gezorgd voor inhoudelijke samenhang tussen spreken, luisteren, lezen en schrijven.

De theoretische grondslag wordt niet uit de weg gegaan, ook niet bij de vele voorbeelden uit de praktijk die het hart vormen van het boek. Het kan zo dienen als een inspiratiebron voor leerkrachten. De vele voorbeelden spreken doorgaans voor zich en kunnen makkelijk worden uitgetest.

De auteurs slagen er op deze manier in de relatie tussen theorie en praktijk inzichtelijk te maken. Een boek passend bij dit thema-nummer. Het handboek vaart weliswaar niet onder de vlag taakgericht onderwijs, maar het deelt de ontwikkelingsgerichte didactiek.

H. Knijpstra, B. Pompert & T. Schiferli, *Met jou kan ik lezen en schrijven; een ontwikkelingsgerichte didactiek voor het leren lezen en schrijven in groep 3 en 4* Assen, Van Gorcum & Comp. B.V., 1997. 222 blz. ISBN 90-323-3119-8, f45.